

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Υπό
Ν. Δ. ΜΟΥΣΜΟΥΤΗ

Α' Γενικά.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ νέου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου παρατηρουμένη ὑψωσις τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν ἀποτελεῖ ὄχι μόνον μίαν ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς πολεμικῆς περιόδου, ἀλλὰ σημειοῖ καὶ χαρακτηριστικὸν σταθμὸν ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν. Καὶ εἰς ἄλλας ἐποχὰς ἀναλόγους πρὸς τὴν παροῦσαν ὁ πόλεμος ἀπετέλεσεν εὐρὺ στάδιον ταχείας μετατοπίσεως τῶν εἰσοδημάτων, ἧτις ἐκδηλοῦται ὑπὸ τὴν μορφήν ὑψώσεως τῶν τιμῶν. Ὅμως ὁ ἀρξάμενος νέος εὐρωπαϊκὸς πόλεμος παρουσιάζει ὠρισμένας διαφορὰς ὡς πρὸς τοὺς προηγουμένους ὅσον ἀφορᾷ τὸν κατ' ἐξοχὴν οἰκονομικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα καὶ τὴν μορφήν τοῦ συγχρόνου κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ, ὅστις τείνει νὰ περιορίσῃ τὰς ἀποτόμους ὑψώσεις τῶν ἐπιπέδων τῶν τιμῶν.

Πράγματι ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ σημερινοῦ παρεμβατισμοῦ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἀντιμετωπίζει καθημερινῶς πληθώραν προβλημάτων σχετικῶν πρὸς τὸ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν, ἅτινα ἐπιλύει πάντοτε ἔχουσα ὡς γνώμονά της τὴν προσπάθειαν περιορισμοῦ τῆς ὑψώσεως. Βεβαίως καὶ εἰς τὸν παρελθόντα εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἡ παρέμβασις τοῦ Κράτους ἀφῆκε ζωντανὴν τὴν σφραγίδα ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν. Ὅμως ἡ διαφορὰ τῆς τότε παρεμβάσεως ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς σημερινῆς εἶναι κατάδηλος λόγῳ τῆς μορφῆς τοῦ νέου πολέμου.

Ὁ παρῶν πόλεμος ἐξεταζόμενος ἀπὸ πάσης πλευρᾶς διαφέρει τοῦ 1914-1918. Τότε ἡ εἰρήνη ἐκρίθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ ἀργότερον εἰς τὴν ἐπίτευξιν ταύτης συνετέλεσεν ἡ οἰκονομικὴ δυναμικότης τῶν χωρῶν. Σήμερον ὅμως τίθενται ἀντιμέτωποι εὐθύς ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ πολέμου, ὄχι μόνον αἱ μαχητικαὶ δυνάμεις τῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ οἰκονομικαὶ τούτων ὀντότητες.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σημερινὴ πολεμικὴ παρέμβασις τοῦ Κράτους εἶναι ἐντονωτέρα καὶ ἐκδηλοῦται εἰς τὰ ἐκάστοτε λαμβανόμενα μέτρα ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν ἐπιπέδων τῶν τιμῶν, δοθέντος ὅτι ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κράτους εἶναι καλύτερον ὀργανωμένη καὶ ἡ κρατικὴ μηχανὴ διαθέτει ἐπαρκῆ τὰ μέσα ὅπως παρακολουθῆ, ἐλέγχῃ καὶ κανονίζῃ τὰς τιμάς.

Πλὴν δὲ τούτου σήμερον εἶναι φανερόν ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς αὐταρκειᾶς ἔχει χαλαρώσει τὸν διεθνῆ σύνδεσμον τῶν τιμῶν. Ἐφ' ὅσον, δηλαδὴ, μία χώρα ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῆς διὰ προϊόντων τῆς Ἐθνικῆς Παραγωγῆς, αἱ τιμαὶ τούτων ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀνεξαρτήτως τῶν ἐπιπέδων τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται διὰ τὰ αὐτὰ προϊόντα εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀντιθέτως ὅμως συμβαίνει διὰ τὰς χώρας ἐκείνας αἱ ὁποῖαι εἰσάγουν διάφορα εἶδη ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἰδίως πρώτας ὕλας. Εἰς τὰς χώρας ταύτας ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν διοχετεύεται εἰς ταύτας. Συνεπῶς, αἱ διακυμάνσεις τῶν τιμῶν εἰς τὰς διεθνεῖς ἀγορὰς ἔχουν ἰδιαιτέραν σημασίαν, δοθέντος μάλιστα ὅτι εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου παρατηρεῖτο ὁποῖα τις ὑφεις τῶν τιμῶν μὲ τάσιν πτωτικὴν.

Β' Τὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου (1937 - 1938).

Τὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν συνεχίζοντα τὴν ἀπὸ τῶν ἐτῶν 1932 - 33 ὑψωσιν αὐτῶν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν οἰκονομικὴν εὐημερίαν, ἔφθασαν τὰ ἀνώτατα αὐτῶν ἐπίπεδα περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 1937. Ἐκτοτε καὶ συγκεκριμένως ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1937 μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1938 ἐκάμφθησαν ἀποτόμως.

Ἡ παρατηρηθεῖσα πτώσις τῶν τιμῶν κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς πολεμικῆς περιόδου, καίτοι μὴ δικαιολογοῦσα τὴν εἴσοδον τῆς Παγκοσμίου Οἰκονομίας εἰς νέαν φάσιν κρίσεως ὁμοίας πρὸς τὴν τῶν ἐτῶν 1929/1930, ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν κατὰ τὸ 1938 αὔξησιν τῶν παγκοσμίων ἀποθεμάτων. Καὶ ἀληθῶς τὸ σύνολον τῶν παγκοσμίων ἀποθεμάτων κατὰ τὸ ἔτος 1938, πάντοτε κατώτερον ὄν τῆς περιόδου τῶν ἐτῶν 1929 - 1934, παρουσιάζει χαρακτηριστικὴν αὔξησιν ὡς πρὸς τὰ ἔτη 1936 - 1937 κατὰ τὰ ὁποῖα παρατηρεῖτο ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς παρατηρηθείσης αὐξήσεως τῶν ἀποθεμάτων κατὰ τὸ 1938 εἶναι ἐντονώτερον διὰ τὰ ἀποθέματα τῶν πρῶτων ὑλῶν παρὰ διὰ τ' ἀποθέματα τῶν εἰδῶν διατροφῆς. Οὕτω, συμφώνως πρὸς τὰ δημοσιεύματα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, μεταξὺ τῶν ἔτων 1937 καὶ 1938 ὁ δείκτης τῶν παγκοσμίων ἀποθεμάτων διὰ μὲν τὰς πρώτας ὑλας ηὔξηθη κατὰ +32 %, διὰ δὲ τὰ εἶδη διατροφῆς κατὰ +8 % μόνον, ὅπως διαπιστοῦται ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος ἔνθα περιλαμβάνονται αἱ διακυμάνσεις τῶν δεικτῶν τῶν παγκοσμίων ἀποθεμάτων κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον τῆς περιόδου 1925 - 1939.

Δεῖκται παγκοσμίων ἀποθεμάτων κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον (1929 = 100).

Ἔτη	12 εἰδῶν διατροφῆς	12 πρ. ὑλῶν	Σύνολον 24
1925.....	63.0	71.7	68.4
1926.....	66.8	74.1	71.3
1927.....	68.9	88.1	80.7
1928.....	74.2	84.5	80.3
1929.....	85.8	87.2	86.6
1930.....	92.4	104.7	99.6
1931.....	105.9	115.1	111.3
1932.....	112.1	120.4	116.9
1933.....	115.8	115.3	115.5
1934.....	118.8	109.4	113.3
1935.....	100.3	113.6	97.6
1936.....	89.0	89.1	89.0
1937.....	74.6	83.3	79.7
1938.....	80.5	110.2	97.9
1939 (*).....	93.5	94.9	94.3

Παρὰ τὴν δημιουργίαν ὅμως ἀποθεμάτων τὰ ὁποῖα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς κάμψεως τῶν τιμῶν εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ μείωσις αὕτη δὲν εἶχε χαρακτῆρα κυκλικῆς πτώσεως, διότι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως αἱ συνθήκαι τῆς Παγκοσμίου Οἰκονομίας περιελάμβανον ὠρισμένα στοιχεῖα. ἅτινα θὰ συνεκράτουν τὴν πτωτικὴν φορὰν τῶν

(*) Προσωρινὰ στοιχεῖα.

τιμῶν καὶ θὰ ἐπέδρων ἐπ' αὐτῶν ὑψωτικῶς, ὥστε αἱ διακυμάνσεις τούτων νὰ καθίστανται ὀλιγώτερον ἀπότομοι καὶ νὰ παρουσιάζουν τὸν χαρακτῆρα ποιᾶς τινος σταθερότητος. Καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐξεταζομένη προπολεμικὴ περίοδος ἀπὸ ἀπόψεως κερδοσκοπίας περιλαμβάνει δύο παράγοντας οἱ ὁποῖοι τείνουν εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἀνυψωτικῆς φορᾶς τῶν τιμῶν. Οὕτως ἡ παγκόσμιος ἀγορὰ καὶ ἰδίως ἡ ἀμερικανικὴ εἶχεν ἐξυγιανθῆ ἀπὸ τὰ κερδοσκοπικὰ δάνεια ἀνάλογα πρὸς τὰ τῆς περιόδου τῆς κρίσεως τοῦ 1929. Συνεπῶς ὁ περιορισμὸς τῆς κερδοσκοπίας ἀμβλύνει τὰς ἀποτόμους διακυμάνσεις τῶν τιμῶν, δημιουργουμένης τῆς τάσεως πρὸς σταθερότητα. Ἀναμφιβόλως δὲ μέρος τῆς παρατηρηθείσης μειώσεως τῶν τιμῶν κατὰ τὸ 1937-8 ὀφείλεται εἰς τὴν χαλάρωσιν τῆς κερδοσκοπίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ζωηρότητα ταύτης κατὰ τὰ ἔτη 1936 καὶ 1937.

Ἄλλος παράγων ἐξασκήσας ἀνυψωτικὴν πίεσιν ἐπὶ τῶν τιμῶν εἶναι γενικῶς ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῶν χωρῶν, ἡ ὁποία διὰ τοῦ συστήματος τῶν διατιμήσεων, ἐδημιούργησε ποιᾶν τινα ἀκαμψίαν τῶν τιμῶν, ἐπιτεινομένην καὶ ἐκ τῶν βαρῶν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Πάντες οἱ ἀνωτέρω λόγοι συνετέλεσαν ὥστε εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ ἀρξαμένου νέου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν τῶν βασικῶν προϊόντων νὰ εὐρίσκωνται εἰς κατάστασιν ποιᾶς τινος σταθερότητος. Διὰ τινα μὲν προϊόντα ἡ σταθερότης αὕτη ἐξελίσσετο μὲ τάσιν πτωτικὴν, δι' ἄλλα δὲ μὲ τάσιν ἐλαφρῶς ὑψωτικὴν.

Τὴν κατάστασιν ὅμως ταύτην ἐκλόνισεν ὁ ἀρξάμενος πόλεμος καὶ εὐθὺς ἀπὸ τὸν πρῶτον μῆνα τούτου, τὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν ἔχουν ὑψωθῆ ἀποτόμως.

Γ' Τὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν κατὰ τοὺς πέντε πρώτους μῆνας τοῦ πολέμου.

Ἡ συγκριτικὴ παρακολούθησις τῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν τῶν βασικῶν προϊόντων εἰς τὰς διαφόρους ἀγορὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ κατὰ τὴν ἀρξαμένην πολεμικὴν περίοδον παρέχεται ὑπὸ τοῦ ἐπομένου πίνακος, ἔνθα περιλαμβάνονται αἱ τιμαὶ διαφόρων εἰδῶν διατροφῆς καὶ τῶν κυριωτέρων πρώτων ὑλῶν.

Ι. Τρόφιμα. Ἐκ τῶν ἐν τῷ πίνακι ἀναγραφομένων τροφίμων μεγαλυτέραν ὑψωσιν παρουσιάζει ὁ σίτος manitoba (+46%) μεταξὺ Αὐγούστου καὶ Δεκεμβρίου 1939. Ἡ λόγῳ τοῦ πολέμου αὐξήσις τῶν τιμῶν τοῦ σίτου καθίσταται ἀκόμη χαρακτηριστικὴ ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι κατὰ τὴν λήξασαν γεωργικὴν περίοδον 1938 - 1939 ὄχι μόνον τ' ἀποθέματα ἀλλὰ καὶ ἡ παραγωγή τοῦ σίτου ἔχουν αὐξηθῆ:

Παραγωγή καὶ ἀποθέματα σίτου.

*Ἔτη	Παγκόσμιος παραγωγή εἰς χιλ. στατ.	Παγκόσμια ἀποθέματα κατὰ τὸ τέλος Ἰουλίου εἰς χιλ. μετρ. τόννους
1931.....	1.268.156	27.243
1932.....		27.243
1933.....		30.836
1934.....		26.046
1935.....		32.741
1936.....	1.258.243	21.228
1937.....	1.457.400	14.288
1938.....	1.625.269	16.357
1939 (*).....	1.787.123	31.162

Παρὰ τὴν αὐξήσιν ὅμως ταύτην αἱ τιμαὶ τοῦ σίτου διατηροῦνται κατὰ πολὺ κατώτεροι τῶν ἐπιπέδων τοῦ ἔτους 1937, ὅτε ἐσημειώθησαν τ' ἀνώτατα σημεῖα τῆς κυκλικῆς εὐημερίας. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸν σίτον προελεύσεως Ἀργεντινῆς καθὼς καὶ εἰς τὴν ὄρυζαν, ἀραβόσιτον καὶ καφφέ.

Εἰς τὴν κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον ὑψωσιν τῶν τιμῶν εἰς τὰς χώρας παραγωγῆς ἔχει συντελέσει ἡ αὐξήσις τῆς ζητήσεως τῶν προϊόντων ἐκ μέρους τῶν χωρῶν καταναλώσεως λόγῳ τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς δημιουργίας ἀποθεμάτων. Ἀλλὰ ἡ αὐξήσις τῶν τιμῶν διοχετευομένη εἰς τὰς χώρας καταναλώσεως καθίσταται ἐντονωτέρα λόγῳ τοῦ ἐπηυξημένου κόστους τῶν μεταφορῶν. Πράγματι τὰ ἔξοδα μεταφορῶν κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον ἔχουν ὑψωθῆ. Οὕτως ἡ αὐξήσις τῶν τιμῶν τῶν καυσίμων ὑλῶν, ἡ αὐξήσις τῶν ἀσφαλίστων τῶν πλοίων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ἡ παροχὴ πολεμικῶν ἐπιδομάτων εἰς τὰ πληρώματα ἀποτελοῦν παράγοντας οἱ ὅποιοι ἐδημιούργησαν σημαντικὴν αὐξήσιν τῶν ναύλων. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὸν ναυλοτιμάρηθμον τοῦ Λούδ μεταξὺ Αὐγούστου καὶ Δεκεμβρίου 1939, οὗτος παρουσιάζει αὐξήσιν κατὰ 150%!

(*) Προσωρινὰ στοιχεῖα.

Ναυλοτιμάρημος 1939 (1923 = 100).

Ἰανουάριος	87	Ἰούλιος	84
Φεβρουάριος	87	Αὐγουστος	85
Μάρτιος	86	Σεπτέμβριος	151
Ἀπρίλιος	86	Ὀκτώβριος	167
Μάϊος	89	Νοέμβριος	184
Ἰούνιος	85	Δεκέμβριος	212

II. Πρῶται ὕλαι βιομηχανίας. Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην κατηγορίαν ἡ ὕψωσις τῶν τιμῶν κατὰ τὴν ἀρξαμένην πολεμικὴν περίοδον εἶναι γενικῶς ἀνωτέρα τῆς ὑψώσεως τῶν εἰδῶν διατροφῆς. Αἱ τιμαὶ τῶν πρώτων ὑλῶν βιομηχανίας ὄχι μόνον ἔχουν ὑψωθῆ κατὰ μεγαλυτέραν ἀναλογίαν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἀρξαμένου πολέμου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίπεδα αὐτῶν κατὰ τὸν μῆνα Δεκέμβριον τοῦ 1939 ἔχουν ὑπερβῆ τὰ ἀντίστοιχα ἐπίπεδα τοῦ Δεκεμβρίου 1937. Ἐξαίρεσις παρουσιάζεται ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ τὰς τιμὰς τοῦ πετρελαίου, οὗτινος αἱ τιμαὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον 1939 διατηροῦνται κατώτεροι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1937.

Συνεπῶς ἡ ἐπίδρασις τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας παρουσιάζεται ἐντονωτέρα εἰς τὴν ὕψωσιν τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν. Οὕτως αἱ τιμαὶ τῆς ἰούτης μεταξὺ Αὐγούστου καὶ Δεκεμβρίου 1939 ὑψώθησαν κατὰ 140 %. Αἱ τιμαὶ τῆς μετάξης, τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ βάμβακος Ἀλεξανδρείας ἠυξήθησαν κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον κατὰ 50 - 60 %. Αἱ τιμαὶ τῶν δερμάτων καὶ τοῦ ἐρίου κατὰ 20 - 30 % περίπου. Αἱ τιμαὶ τοῦ γαιάνθρακος κατὰ 17 % καὶ αἱ τῆς ξυλείας 13 %.

Ἡ τοιαύτη ὕψωσις τῶν τιμῶν κατὰ τοὺς πρώτους 4 ἢ 5 μῆνας τῆς πολεμικῆς περιόδου θέτει εὐλόγως τὸ ἐρώτημα ἐὰν καὶ κατὰ πόσον τὰ ἐπίπεδα τῶν τιμῶν θὰ ἐξακολουθήσουν τὴν ἀνυψωτικὴν αὐτῶν ἐξέλιξιν ἢ θὰ σταθεροποιηθοῦν εἰς τὰ ἐπίπεδα τῶν ἀρχῶν τοῦ 1940.

Εἶναι φανερόν ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οὐδεμία θετικὴ ἀπάντησις δύναται νὰ δοθῆ, ὅσον ἐνδιαφέρουσα καὶ ἂν παρουσιάζεται ἡ μελλοντικὴ αὕτη πρόβλεψις. Ἡ παρακολούθησις ὅμως τῶν μέτρων τοῦ οἰκονομικοῦ συντονισμοῦ τῶν ἐμπολέμων οἰκονομιῶν καὶ τῶν οὐδετέρων, καθιστᾷ πιθανὴν τὴν ἐκδοχὴν ὅτι, ὁ περιορισμὸς τῶν ἀποτόμων καὶ καθέτων αὐξήσεων τῶν τιμῶν καὶ ἡ ἀποφυγὴ ταχείας μετατοπίσεως τῶν εἰσοδημάτων ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἀρξαμένης πολεμικῆς περιόδου.